

שתי דרכים לעליית התורה לארץ ישראל

שנים מבין האמוראים שעשו את דרכם מבבל לארץ ישראל, התייחסו במפורש ליחס שבין תורת בבל לתורת ארץ ישראל. מאמריהם, מהם פינה ומהם יתד להבנת נושא זה. האמוראים הם ר' זירא ור' ירמיה. הגמרא במסכת בבא מציעא (פ"ה ע"א) מספרת:

ר' זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה כי היכי דלא נטרדיה.

אמנם, משעלה לארץ ישראל זכה לכוון יותר לאמיתת הדברים עד שאמר (בבא בתרא קנ"ח ע"ב):

שמע מינה אורא דארץ ישראל מחכים.

ופירש רשב"ם:

שמשעליתי לארץ ישראל נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת הדברים.

אף חכמתו עמדה לו להתבטא כלפי הבבלים (נדרים מ"ט ע"ב):

בבלאי טפשאי דאכלי לחמא בלחמא.

גם ר' ירמיה עלה ונתעלה בחכמה אחר שעלה לארץ ישראל. עדות על כך מוסר רבא בגמרא (כתובות ע"ה ע"א):

אמר רבא: וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו, דהא רבי ירמיה דכי הוה הכא לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן, כי סליק להתם קרי לן בבלאי טפשאי.

ור' ירמיה הגדיר את התלמוד הבבלי (סנהדרין כ"ד ע"א):

"במחשכים הושיבני כמתי עולם" - זה תלמודה של בבל.

ולאור הגדרה זו התבטא כלפי הבבלים (פסחים ל"ד ע"ב):

בבלאי טפשאי משום דיתבי בארעא דחשוכא אמריתון שמעתתא דמחשכו.

שתי דרכים יש לעליה מבבל לארץ ישראל. האחת היא דרכו של ר' זירא והשניה היא דרכו של ר' ירמיה.

ר' זירא התאמץ לשכוח את התורה שלמד בבבל, כיון שראה בה הפרעה לקליטת תורת ארץ ישראל. לעומתו מעיד רבא על ר' ירמיה שתורה שלמד בבבל, היא שעמדה לו כשעלה לארץ ישראל לגדול פי שנים ביחס לחכמי ארץ ישראל.

נראה ששתי השיטות מקורן בגישה השונה שנקטו ר' זירא ור' ירמיה כלפי חכמי בבל. ר' זירא אמר:

בבלאי טפשאי דאכלי לחמא בלחמא.

ר' ירמיה אמר:

בבלאי טפשאי משום דיתבי בארעא דחשוכא אמריתון שמעתתא דמחשכו.

מימרות אלו בודאי מתייחסות למציאות החיים בבבל. דרכם היתה לאכול לחם עם דייסת סולת, והמציאות הגיאוגרפית של בבל, המצויה בעמק, גרמה לאוירה חשוכה וקודרת. ר' זירא ראה בדרך אכילתם של בני בבל ביטוי לדרך החשיבה שלהם. מנהגם לאכול לחם בלחם נבע מההבנה שמאכל אחר הבא עם הלחם מקלקל את טעמו של הלחם, שכן שני הטעמים מבטלים זה את זה.

תפיסה כזו ראה ר' זירא, כפי הנראה, גם בעולמם הרוחני של הבבלים.

רבי יוחנן - רבו של ר' זירא - דרש (חגיגה י" ע"א בגירסת ר"ת, תשובות, מ"ח):

"אין שלום מן הצר" - זה תלמוד בבלי.

ופירושו, ששני לימודים שונים הרי הם צרים זה לזה ואין ביניהם שלום. הבנתו של האחד היא בבחינת "צר" לזולתו, ומאיימת לבטלו ולסותרו. על כן דרשו חכמים (סנהדרין כ"ד ע"א):

"ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נעם ולאחד קראתי חובלים".

"נעם" - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימים זה לזה בהלכה.

"חובלים" - אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה.

וכן כתב הרב קוק זצ"ל (אורות התורה י"ג, ד):

הגבולים וקירות הברזל שבין ענין לענין, בין מקצוע למקצוע ילכו ויקטנו. העולם הרוחני כולו יהיה מוסקר, באויר חיי נשמות של ארץ חיים, בסקירה אחת... כל אלה וכיוצא בהם שבחוץ לארץ, ובנוהג שבעולם לפני ימי התחיה העומדים אחר כתלנו, היו נדונים כרחוקים זה מזה וכסותרים זה את זה, הנם עומדים לנו עתה להיות מאוגדים בחוברת של קשר ואגודת אמת, וכל אחד מסייע את חבירו להרחבתו והעמקתו, להתפשטותו ושכלולו.

בארץ ישראל לא מבטל טעם אחד את חבירו, אדרבה, שבח יש בגיוון הטעמים. לחושבים שרק דעות שוות יכולות לדור בכפיפה אחת - "טפשיא" ייאמר להם, וטפשות זו רצה ר' זירא לשכוח, על מנת שלא תטרידו בעלייתו לארץ ישראל. ר' ירמיה ראה את חסרונם של הבבלים בצורה אחרת. ישיבתם בחושך גורמת להם שלא לראות את הדברים בצורה שלמה ומאירה. אמנם גם לחושך יש תועלת, ומציאותו מעלה את יתרון האור. שלמה המלך אמר (קהלת ב', י"ג):

וְרֵאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לַחֲכָמָה מִן הַסְּכָלוֹת פִּיתְרוֹן הָאֹר מִן הַחֹשֶׁךְ.

ולמדו חכמים (זהר ח"ג, מ"ז ע"ב, בתרגום):

מקרא זה יש להסתכל בו, למה אמר "וראיתי אני", וכי שאר בני העולם אינם יודעים ואינם רואים זאת, הרי אפילו מי שלא ידע חכמה מימיו, אלא הסתכל בה, יודע זאת, שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך, והוא משבח את עצמו ואמר, "ראיתי אני"?

ולמדנו, "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות", מן הסכלות ממש באה תועלת לחכמה, כי אם לא היתה נמצאת שטות בעולם לא היתה נודעת חכמה ודבריה. ולמדנו, חוב הוא על האדם שלמד חכמה שילמוד מעט מן שטות ולדעת אותה, משום שבא תועלת לחכמה בשבילה, כמו שיש תועלת אל האור מן החושך, שלולא החושך לא היה נודע האור ולא בא לעולם תועלת ממנה.

"יתרון האור מן החושך" הוא יתרון אור הבא מן החושך. החושך מוסיף לאור. יתרון זה הוא בשתי בחינות. א. מציאות החושך מגדירה את האור. העובדה שיש חושך בעולם מסייעת לאדם להגדיר את מציאות האור. ב. ההתבוננות בחושך מסייעת לנמצא באור. אדם זקוק לחושך, כדי להשתמש נכון באור.

יתרון החושך מתבאר במשל שמביא הנצי"ב, המצוטט בהמשך. הנמצא בחדר חשוך ורוצה לעמוד על תכולתו, נאלץ למשש ולגשש בידיו. הוא מכיר לפרטי פרטים כל חפץ וחפץ, ולאחר מאמצים יכול הוא לדעת מה יש בחדר. אמנם, חסרה לו התמונה הכללית של החדר, והיחסים בין החפצים בו, ועדיין עלול הוא להיתקל וליפול. בחדר מואר, לעומת זאת, רואה הנמצא ברגע אחד את תכולת החדר ואת יעודו הכללי, וחסרה לו ידיעת הפרטים - ממה מורכב כל חפץ וכדומה.

יתרון נוסף שיש לחושך עולה מדברי הרב זצ"ל (עולת ראי"ה ח"ב עמ' נ"ג):

יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחווה דעת. ההסתכלות, שאפשר לה להתפשט בראייתו של אדם במעשי ד' הנפלאים, בצבאי צבאות שברא בעולמו, היא מוגבלת רק תחת השמש. אמנם נפלאים הם המושגים, שהאדם קונה על ידם בהתבוננותו, אבל מפני הגבלתם יוכל להביעם, ובכל יום ויום יוסיף קנין, שהאוצר המלולי שלו, הבא מתוך ההתעמקות וההתרחבות הנפלאות של כל מעשי אדון עולם אשר תחת השמש יתגדל ויתרחב. אמנם בלילה, בהיות אור השמש שוקע, והצבאות הרחוקים, הכוכבים הרבים, מתחילים להגיה את אורם, מהם יסקור האדם עולמים לאין חקר,

ומרחבי יצירה לאין תכלית, ורחוקים הם ממנו, ולא יוכל להביע באומר את אשר קלט מהם בפרטי ההויה הנפלאה שלהם, אבל הרעה הפנימית, של ההתבוננות העמוקה, הולכת היא ומתעלה. ומזה יש לנו גם כן משל בעיונים השכליים, שאלה הנפלאות, שהציור השכלי שלנו מכיל אותם, אף כי נפלאים הם, ואין קץ להרחבתם והתרבותם, בעומק רוחב וגובה, בכל עת, בכל זאת הם נכנסים בכלל הכח הדבורי, והאומר מביע אותם, מפני שהם תחת שמשה של ההופעה השכלית. אבל למעלה מזה, במקום שכח השכל כבר אפס, והציור המוגבל לא יוכל להגיע שמה, רק הנשמה בהגיון הפנימי שלה, הרי היא הולכת ומתאדרת, בתפארת הקודש החבוי של הדעת הפנימית. זאת היא מדת הלילה ברוח, המתעלה ממדת היום, שאף על פי שהיא לכאורה כהה בבהירותה, היא בפנימיותה מלאה רחבות ונהורות מני אפל, בתכונה רוממה לאין קץ. יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחווה דעת.

האור מאפשר לאדם לראות את נפלאות הבריאה ולהתפעל ממעשי ה', אך הוא מסתיר ממנו את הכוכבים הנמצאים במרחק שנות אור. גם האור הוא סוג של מסך, המסתיר אור גדול יותר. האור הוא לבוש המלביש את האורות הגדולים יותר, שגנום הקב"ה מתוך שאין העולם יכול להכילם (עי' חגיגה י"ב ע"א). החושך מפגיש את האדם עם מרחבי האינסוף, ללא המסך של המציאות הנגלית לעין.

נמצא, שיש בחושך יתרונות ומעלות שאין באור - ראיית הפרטים, וראיית מרחבי האינסוף. זהו "יתרון האור מן החושך". הבא אל האור מתוך החושך, יש לו יתרון, שכן הוא מקבל את המבט של החושך, וכעת הוא מוסיף לו את המבט הכללי והקרוב של האור. סכלותם של בני בבל - בבילאי טפשאי - יש בה תועלת למי שעולה ממנה אל החכמה, כשהוא מחומש בדרך הסתכלות נוספת אל המציאות. ואמנם רבים מן הקדמונים והאחרונים פירשו, כל אחד בסגנונו, את היתרון שיש לעולה מבבל לארץ ישראל על פני מי שהיו בנים מקוריים לארץ ישראל. הריב"ש בפירוש הגמרא בכתובות (ע"ה ע"א, מובא בשטמ"ק) כתב:

וכל חד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו. נראה לי הטעם כי בני ארץ ישראל טבע הארץ מסייע להם, משום דאורא דארץ ישראל מחכים, אבל אינם רגילים ללמוד כל כך בחריפות כמו בני בבל, ולכן בבני בבל ההרגל (בחריפות) מסייע ולבני ארץ ישראל טבע הארץ, וטבע הארץ עדיף מן ההרגל. אבל כשבן בבל עולה לארץ ישראל הנה ההרגל והטבע מסייעין אותו, ומשום הכי עדיף כתרי מינייהו. ויש מי שכתב לפי שיצא מטומאת ארץ העמים ונכנס תחת כנפי השכינה, וגם כי כשאדם לומד חוצה למקומו קובע לימודו יותר ומצליח, לפי שאינו מתבטל.

אף המהר"ל (נתיב התורה פרק י"ג) הלך בדרך זו, וזו לשונו:

ויש לך לדעת כי אלו שתי מדות לפי מדת ארץ ישראל ומדת בבל. וזה כי ארץ ישראל הקדושה, התורה שבה אינה יוצאה מן הסדר ומן השווי כמו שהאדם הוא בעצמו כמו שהתבאר, כי הארץ הזאת הקדושה היא באמצע העולם יורה שכל

הדברים שבה הם בשווי ובסדר הראוי, אבל בבל נקרא על שם "כי בלל" שהוא עירוב ואין כאן אחדות, ולכך שם נמצא ביותר הפלפול, שהפלפול הוא שמקשה כנגדו והרי הוא כנגדו.

ואל תחשוב כי דבר זה הוא חסרון מעלה לתלמוד בבלי, אדרבא, הוא מעלה על כל המעלות, כי הפלפול הוא השכל והוא ממדריגה עליונה על כל, רק כי קודם שנתברר הלכה הוא השכל, והם חובלים זה לזה ואינם נוחים כמו שהוא טבע סדר ארץ בבל שיוצאת מן השווי... ולכך חכמי ארץ ישראל היו קורין לחכמי בבל "בבלאי טפשאי"... וכד סליק מהם לארץ ישראל היה חד מהם כתרי מינייהו, וזה מפני פלפול שלהם שהיה בהם ובארץ ישראל קנו החכמה בנחת והיא אמיתת ההלכה...

והשל"ה הוסיף בסגנונו (תולדות אדם, בית חכמה):

הרי תלמידי חכמים שבארץ ישראל "יצהר", שהוא שמן המאיר... ואינם מתחממים כל כך בפלפול כמו בבבל, על כן עוסקים הרבה יותר בסודות מעשה מרכבה שהוא דבר גדול, ותלמידי חכמים שבבבל להיפך, עסקם מרובה וכמעט כולו בדבר קטן, היות אביי ורבא... אבל כשחד מינן שלמד כבר דרכי הפלפול ועולה לארץ ישראל ללמוד סודות המרכבה הרי הוא כתרי מינייהו כי הנה בסודות המרכבה יש גם כן לפלפל פלפול עמוק ומתוק... והמחודד העולה לארץ ישראל אז הוא במעלה יותר לקיים "פלפלת בחכמה".

ונחתום מובאות אלו בדברי הנצי"ב (קדמת העמק א', ט):

"במחשכים הושיבני כמתי עולם", אמר ר' ירמיה זה תלמודה של בבל, ולא שגינו ח"ו תלמוד בבלי, אלא הכי קאמר, באשר בבל הוא מצולה חשיכה שאין בה אור תורה בעצם כלל, רק על ידי אבוקה גדולה של הפלפול דש"ס בבלי יהיה מאור גם במחשכים להוציא אור ההוראה...

והרי זה דומה למה שהמשילו במדרש קהלת, נכנס לפלטרין של הרבה חדרים ואינו יכול לצאת וצריך לקשור חבל בחבל וכו', והנה מי שיש בידו אור המאיר דרך הפתח, אינו צריך להתייגע כל כך, ובמעט חיפוש והשתדלות יצא לאור הפתח, אבל אם כן לא יתחכם לעמוד על חכמת אותו פלטרין, מה שאין כן מי שאין לו נר ואינו יכול לצאת כי אם בהשתדלות והתבוננות על חכמת הפלטרין וגם נכשל כמה פעמים עד שלבסוף כשעומד על הפתח מוצא אור גדול של חכמת הבנין יותר מן הראשון.

כך חכמי ארץ ישראל אור הזכות היה מהלך לפניהם, על כן לא נצרכו כל כך להתייגע, מה שאין כן חכמי בבל, ולא מצאו אור ההוראה עד שנתייגעו הרבה וגם נכשלו בהוראות כמה פעמים... אבל כשיצאו לאור ההוראה על פי רוב התבוננות, היו באור גדול. ועל זה כתיב בישעיה (כ"ט) "ושמעו ביום ההוא החרשים דברי ספר, ומאפל ומחשך עיני עורים תראינה". רצוני, דוקא מאופל ומחושך יחזו אור השכל האמיתי בעמקת חכמת התורה, יותר מאשר אינם יושבים בחושך כל כך.

ואמנם כזו היתה דרכו של ר' ירמיה שבעלותו לארץ ישראל נתעלה פי שנים מיושבי ארץ ישראל, מפני שבא מחומש בכשרון לימוד וליבון הפרטים ובדרך הפלפול, ובארץ ישראל הוסיף לרכוש תכונות הלימוד הברור כאור השמש.

אפשר ששינוי הגישה שבין ר' זירא לר' ירמיה, מקורו בשורש תכונותיו של כל אחד ואחד. יש מי שראוי לו להעלות לארץ ישראל יחד עמו אף את תורתו שלמד בבבל, ויש מי שצריך לשכוח תורת בבל ולעלות לארץ ישראל בדעת נקיה מכל סיג. מי שעל פי תכונותיו צריך לשכוח תורת בבל ולא עשה כן, עלול להיכשל. כך מביא הרב חרל"פ ב"הד הרים" (אג' ל"ו) מפי הרב מבריסק זצוק"ל:

ר' זירא טרם שעלה לארץ ישראל התענה שישכח תלמוד בבלי, וזה דבר נצרך מאוד, ר' אבא שלא עשה כן הלא מחכו עליה במערבא, וזה מפני שלא התענה.

ומקור הדברים בגמרא ביצה (ל"ח ע"א) המוסיפה על דברי המשנה: "וכן האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח, הרי אלו כרגלי שתייהן":

כי סליק ר' אבא, אמר: יהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל. כי סליק אשכחיה לר' יוחנן ור' חנינא בר פפי ור' זירא, ואמרי לה, ר' אבהו ור' שמעון בן פזי ור' יצחק נפחא, ויתבי וקאמרי: אמאי, ולבטיל מים ומלח לגבי עיסה, אמר להו ר' אבא: הרי שנתערב לו קב חטין בעשרה קבין חטין של חברו יאכל וחדו, אחיכו עליה, אמר להו, גולתייכו שקלי, הדר אחיכו עליה.

והחתם סופר (שו"ת או"ח סי' ר"ח) ביאר את הדברים:

ומרגלא בפומי הוא, סוף פרק משילין כדסליק ר' אבא אחיכו עליה אמר גולתייכו קשקלי, הדר אחיכו עליה ושוב אמרינן שפיר אחיכו עליה, מה רצו חז"ל לספר בבזיונו של ר' אבא, הוה מצי למשקל ומטרי בלי סיפור הלעג הזה, אך מוסר השכל נשמע מזה יען כי סליק ר' אבא, התפלל, יהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל, מה לו אם יקבל או לא, אמור דבריך לשם שמים ועל כן נכשל דמחכו על כל דבריו.

והדברים תמוהים, וכי מה אינו כשורה בתפילתו שיתקבלו דבריו, והלא האומר דברי אמת, חפץ שאף זולתו ידע אמת זו, ועל כן ראוי להתפלל שדבריו יאמרו באופן המתקבל, כדי לזכות את הרבים בדיעות אמיתיות.

ועל פי דברי הרב חרל"פ המובאים ב"הד הרים", ניתן להבין את הגמרא. ר' אבא היה דומה בתכונותיו לר' זירא, ועל כן ראוי היה לו להתענות על מנת שישכח תורת בבל ולא תטרידהו ותעכבהו בקליטת תורת ארץ ישראל. וכיון שר' אבא לא עשה כן התפלל שאף על פי כן יתקבלו דבריו, ולא עלתה לו תפילתו, ותכונת לימודו שלמד בבבל גרמה שמחכו עליה. ובכך יש להבין את החילוק בין ר' אבא לר' יצחק המובא בגמרא תמורה (כ"ט ע"א) בגדר מוקצה לעבודת כוכבים שאסור לגבי מזבח:

אמר רבא בר רב אדא אמר רב יצחק: אין מוקצה אסור אלא עד שיעבדו. עולא אמר רבי יוחנן: עד שימסרוהו לכומרי עבודת כוכבים, בהא (שם חכם) אמר ר' יוחנן: עד שיאכילוהו כרשיני עבודת כוכבים. אמר ליה רבי אבא לבהא: מפלגיתו אתון אעולא (האם אתם חולקים על עולא?!), אמר לו: לא, עולא נמי כי קאמר הוא דשפי ליה כרשיני עבודת כוכבים (עולא גם אמר כשמאכילו כרשיני עבודת כוכבים). אמר ר' אבא: ידע בהא לשנויי שמעתא, ואי לא דסליק התם לא הוה ידע, דארץ ישראל גרמה ליה (יודע בהא לתרץ שמועות, ואם לא היה עולה לארץ ישראל לא היה יודע, שארץ ישראל גרמה לו). אמר ליה רב יצחק: בהא מיכן ומיכן הוה (בהא מבבל ומארץ ישראל היה).

ר' אבא התפעל מיכולתו של בהא לאחד את השיטות, ואמר שזו תכונה שרכש בארץ ישראל, ומתאימים הדברים לדרכיהם של ר' זירא ור' אבא, שרק העליה לארץ ישראל גרמה לו תכונה זו.

ר' יצחק לעומתו, כר' ירמיה, סובר שמיכן ומיכן הוה, ועלייתו מבבל לארץ ישראל היא שעמדה לו שנתגדל אפילו על פני בני ארץ ישראל.

ונראה להוסיף ולומר, שדרך לימודו קרובה יותר לדרכו של ר' ירמיה מאשר לדרכו של ר' זירא.

אין אנו מתאמצים לשכוח את התורה שנתפתחה במשך אלפי שנים בחוץ לארץ בכלל ובבבל בפרט. אדרבה, בתורה זו אנו עוסקים, ושאיפתנו צריכה להיות לרומם ולהעלות את תורת חוץ לארץ באוירא דארץ ישראל ולאורה של תורת ארץ ישראל. ונראה שכך יש להבין את דברי הגמרא במגילה (כ"ט ע"א):

תניא ר' אלעזר הקפר אומר: עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל.

דרכי עבודת ה' שבבתי כנסיות שבחוץ לארץ ודרכי לימוד שבבתי המדרשות שבחוץ לארץ לא יעלמו מן העולם בשוב ה' שיבת ציון, אלא יקבעו בארץ ישראל ויאיר עליהם אור תורת ארץ ישראל לרוממם ולשגבם.

מדברי רבי אלעזר הקפר יש ללמוד שלא רק תלמידי חכמים הולכים מחיל אל חיל בעלייתם לארץ ישראל, כי אם גם התורה עצמה. וכך כתב החתם סופר בסיום תשובה שיעדה היה ארץ ישראל (שו"ת יו"ד סי' רל"ג):

הכותב דבריו יתיב בארעא דחשוכא ומילין לצד עילאה ממלל ברוח נמוכה, ואולי לכשיגיעו הדברים לארץ נכוחה, יתעלו ויתקדשו פי שנים בחכמה ובתבונה ובכל מלאכה, ועל דרך זה נתעלה תלמוד בבלי על ירושלמי אחר שנתקבל שם והיתה הרוחה, בדין ובהלכה.

הרב זצ"ל התייחס לדברים אלה של החתם סופר גם מן הבחינה ההלכתית, וכך כתב בתשובה (דעת כהן סי' קע"ח):

על דבר שאלתו בענין הספר תורה, שיש לו בירושה מזקנו ז"ל, והוא רוצה להביאה לארץ ישראל... אם יש מקום לחוש משום טלטול ספר תורה ממקום הקבוע לו למקום אחר...

נשאר לי רק להגיד על דבר עצם השאלה של הבאת ספר התורה מחו"ל לארץ ישראל. בזה אין שום ספק, שמצוה גדולה להביא ספרי קודש מחו"ל לארץ ישראל, כי זהו גם כן בבחינת קיבוץ גליות והחזרת הקדושה למקומה... ודבר גדול דבר הגה"ק בעל חת"ס בתשו' סי' רל"ג בחיו"ד, שכתב על דברי התורה שכתב בחו"ל: "ואולי לכשיגיעו הדברים לארץ נכונה יתעלו ויתקדשו פי שנים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה, ועד"ז נתעלה תלמוד בבלי על ירושלמי אחר שנתקבל שם והיתה הרוחה בדין ובהלכה" עכ"ל"ק. אם כן הרינו רואים שדברי תורה אפילו שכבר נכתבו בחו"ל מתעלים הם כשבאים לארץ ישראל. והנה בכלל מצות כתיבת ספר תורה בזמן הזה קיימא לן, שגם ספרי תורה שבעל פה הם בכלל בזמן הזה שהותרו ליכתב מטעם עת לעשות לד', כמבואר בשו"ע יו"ד סימן ע"ר ס"ב, ומכל מקום עיקר המצוה היא כתיבת ספר תורה, ואם כן אם תורה שבעל פה מתעלה היא כשבאה לארץ ישראל גם אחרי כתיבתה בחו"ל, ולדעת החת"ס עוד ביותר אחרי כתיבתה בחו"ל, קל וחומר שיש עליו לקדושת ספר תורה כשתזכה להיות חזרת לארץ ישראל, שזהו מקורה ויסודה, והרי זה בכלל מעלין בקודש.

ובהסכמות הראי"ה (הסכמה כ') מובא ביאורו של הרב לדברי החתם סופר:

ושיחת קודש זו ודאי צריכה תלמוד, ואנו למדים ממנה שאור התורה היוצא מפי תלמיד חכם גדול בארצות הגולה, בהיותם מתקבלים בקודש, מוסיפים הם אורה וצהלה, וסגולת קודש מאירה בהם באור תורה, בתוספת ברכה. והדברים מבוארים על פי הגמרא (סנהדרין ל"ה א'), בטעמא שאין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב משום דמינשו טעמייהו עד חד בשבת או עד אחר יום טוב: "ואף על גב דשני סופרי הדיינין עומדים לפנייהם וכותבים דברי המזכים ודברי המחייבים, נהי דבפומא כתבין, טעמא דבליבא מינשו", הרינו רואים שאי אפשר לגלות בכתב את כל עומק הרעיון וטעם הסברא אשר תנוח בלב נבון. והנה אין שום ספק בדבר, שאף על פי שאין בינת הלב הפנימית מתגלה בכתב, ובכל זאת יש בודאי בתוך הכתב אשר כתב איש חכם, השפעה גנוזה מיסוד הטעם הפנימי שבלב, אותו טעמא-דליבא, ובודאי שהערך של אותו הטעם הגנוז במעמקי הלב, גדור ונעלה הוא לאין חקר, עד אשר הוא היסוד העיקרי גם בחקור דין ומשפט, ומפני החששא של שכחתם אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב, וטעם זקנים זה הוא יסוד החן והחכמה, המופעת על אורה של תורה, שהיא עלולה להתברך, מיסוד הקודש של אורא דארץ ישראל המחכים, ונמצא שהתקבלות הדברים בארץ חמדה, וביחוד בעיר קדשנו ותפארתנו, תתן פריה פרי קדש הלולים...

* * *